

Wulf Daseking, Oberbaudirektor in Freiburg:

‘Freiburg is een duurzaamheids-brain city’

Jan-Willem Wesselink
Foto's Roelof Pot

Freiburg is door de toonaangevende Academy of Urbanism uitgeroepen tot 'European City of the Year 2010'. Een prestigieuze onderscheiding die in de Zuid-Duitse stad bijzonder wordt gewaardeerd omdat werd gewonnen van Valencia en Bordeaux. Volgens Wulf Daseking, Oberbaudirektor in Freiburg, verkiest de jury hiermee duidelijk duurzaamheid boven fancy architectuur. Bedrijventerrein legde passages uit het juryrapport aan Daseking voor om zo het geheim van Freiburg te ontrafelen.

HET RAPPORT: Freiburg heeft zich gepositioneerd als een 'groene stad' die een rolmodel wil zijn voor duurzame ontwikkeling over de hele wereld. Dit is omarmd door het bedrijfsleven en de lokale bevolking, die actief betrokken zijn bij het vinden van nieuwe manieren van ontwikkeling en het beheer van de stad op een duurzame, CO2-neutrale manier. Hierbij profiteert de stad van de hoogopgeleide beroepsbevolking en een bestuurscultuur die uitgaat van overleg met de lokale bevolking.

Daseking: 'Het duurzame verhaal van Freiburg begint in de jaren zeventig. Toen was er in Freiburg een groep van zes mensen die als reactie op de oliecrisis zeiden: "wij willen ook af van de olie, we hebben hier 1.800 zonne-uren per jaar in de regio en als we die gebruiken, kan het ook zonder olie". Maar ondertussen zakte de olieprijs weer en werden die zes uitgelachen. Voor politici waren ze totaal oninteressant. Maar die zes gingen gewoon door en bouwden het eerste autarkische huis van Freiburg. Het is een 180 vierkante meter groot, draaiend huis en het is volledig energieneutraal. De architect die toen werd uitgelachen, woont er nog steeds.'

HET RAPPORT: Freiburg is ook succesvol op economisch gebied. De werkgelegenheid kende een groei van ongeveer 110.000 tot 140.000 banen in de afgelopen 20 jaar. Dit werd veroorzaakt door een focus op het hoger onderwijs, onderzoek en groene technologieën, maar ook door toerisme. De duurzame benadering van de stad heeft een sterke aantrekkingskracht op bedrijven en werknemers en creëert een positieve spiraal van verdere duurzame groei, hoewel het onduidelijk is in hoeverre

dit een direct gevolg is van eigen beleid of van de sterke groei van Zuid-Duitsland als geheel. Het is echter wel duidelijk dat de autoriteiten een wezenlijke invloed hebben gehad op de aard van de particuliere investeringen in de stad. Dit is een direct gevolg van de gekozen benadering op het gebied van ruimtelijke planning, de ontwikkeling en het beheer van de stedelijke omgeving.

Daseking: 'Freiburg heeft geen eigen industrie, maar is een wetenschapsstad. We hebben vooraanstaande instituten als het Max-Planck-Instituut, het Frauenhofer-Instituut en het Kiepenheuer-Instituut, waar mensen werken aan het thema duurzame stad, zonne-energie en milieu. Dat leidt vanuit die grote instituten telkens tot nieuwe, kleinere initiatieven op dit gebied. De stad is een brain city op dit duurzaamheidsgebied.

Deze stad heeft nooit maakindustrie gehad. Dat heeft een historische reden. Na de Duits-Franse oorlog van 1870-1871 was het om strategische redenen niet toegestaan om in een zone van 30-35 kilometer vanaf de Rijn industrie op te zetten. Maar belangrijker nog, Freiburg was ook helemaal geen logische plek om een bedrijf te beginnen, omdat het geen eigen achterland had en erg afgelegen lag. Vanuit Berlijn is geen Duitse stad zo ver weg als Freiburg. Er is hier dan ook maar één groot industrieel bedrijf, en dat is Rhodia Acetow met misschien nog zo'n 1.300 medewerkers, de helft van het aantal dat er 25 jaar geleden werkte. Het bedrijf maakt sigarettenfilters.

Rond 1900 had de stad een erg slimme burgemeester: Otto Winterer. Die heeft samen met zijn bestuur gekeken naar de potenties. "Wat hebben we in de aanbidding?" En toen kwamen ze tot de conclusie dat ze een oude stad hadden, een universiteit, een prachtige omgeving, goede wijn, goed water, schone lucht en ruimte om te bouwen. En toen hebben ze bedacht hoe ze dat konden verkopen. Tegelijkertijd heerste er in die tijd in Noord-Duitsland een zware epidemie die duizenden slachtoffers eiste, onder andere vanwege slechte hygiënische omstandigheden. Freiburg adverteerde in Hamburg met de boodschap: "Kom naar ons, wij hebben heel veel land en je kunt hier gezond leven." Veel Hamburgers hadden daar oren naar, zeker de gepensioneerden die

rust wilden en in Freiburg de traditionele “Wein, Weiber und Gesäng” vonden. Het is city marketing avant la lettre.’

HET RAPPORT: Freiburg dient als een voorbeeld voor duurzame ontwikkeling van steden. Terwijl de context een welvarende, middelgrote Duitse stad is met een beperkte sociale en etnische diversiteit heeft de stad een milieubeleid dat progressief en sociaal is en dat na dertig jaar nog steeds grensverleggend is. Nieuwe wijken worden gepland en ontwikkeld op een volledig CO2-neutrale basis met menging van sociale en particuliere woningbouw. Er wordt maximaal gebruikgemaakt van recycling van energie en alternatieven voor de auto worden actief gestimuleerd.

Daseking: ‘Ik kan natuurlijk niet in mijn eentje, of als stad, de wereld redden. Maar het is voor mij wel duidelijk dat wij onze verantwoordelijkheid moeten nemen. We kunnen niet maar doorgaan met troep produceren en er niet naar omkijken. We kunnen als Westerse wereld veel zuiniger met ons milieu omgaan, dus waarom doen we dat dan niet? Je kunt toch moeilijk van de ontwikkelingslanden verwachten dat zij het doen, terwijl ze niet eens geld genoeg hebben om te overleven? Er is sprake van een complete mismatch in de wereld, waarbij de 12 procent van de bevolking die in het Westen woont 85 procent van de reserves consumeert. Die balans wordt steeds schever.’

Quickscan

Freiburg laat al ruim dertig jaar zien dat het mogelijk is een duurzame stad te maken en dat er een economie omheen te bouwen is. Volgens Oberbaudirektor Wulf Daseking is dat begonnen bij een duidelijke positionering als duurzame stad, wat vervolgens gespecialiseerde instituten aantrok. Zo is een klimaat ontstaan waarin bewoners bereid zijn te betalen voor duurzaamheid.

‘Wij hebben een oude stad, een universiteit, een prachtige omgeving, goede wijn, goed water, schone lucht en ruimte om te bouwen’

CV

Wulf Daseking is Oberbaudirektor in de Zuid-Duitse stad Freiburg, waar hij de afdeling stedenbouw leidt. Hij studeerde stedenbouw, onder andere aan de ETH in Zürich. Sinds 1984 werkt hij bij Freiburg en is er mede verantwoordelijk voor dat deze stad dit jaar de prestigieuze titel ‘European City of the Year’ won, een jaarlijkse award van de Londense Academy of Urbanism.

Over duurzame steden gesproken...

Van 15 november tot en met 31 december 2010 organiseert Elba Media de Maand van de Duurzame Stad. In het hele jaar vragen we in al onze bladen en evenementen aandacht voor deze maand. Het doel van de Maand van de Duurzame Stad is de duurzame stad stevig op de politieke en maatschappelijke agenda te zetten. En iedereen kan meedoen! Kijk op www.maandvandeduurzamestad.nl voor de mogelijkheden.

'Freiburgers vinden de leefbaarheid zo belangrijk dat ze ervoor willen betalen'

HET RAPPORT: Freiburg functioneert goed. De stad bestaat uit een duidelijke historische kern met detailhandel, leisure en culturele activiteiten, die wordt omringd door buurten die een scala aan lokale voorzieningen bieden. Deze zijn met elkaar verbonden door een geïntegreerd openbaar vervoer, dat wordt ondersteund door fiets- en voetgangersfaciliteiten. Die worden allemaal goed gebruikt en bieden de mogelijkheid tot een hoog niveau van sociale interactie. Autogebruik wordt ontmoedigd. Maar commerciële voorzieningen kennen een goede toegang tot wegen en autosnelwegen. Over het algemeen bereikt de stad zo een effectief evenwicht tussen auto en andere vormen van vervoer en dat ondersteunt activiteiten in de stad.

Daseking: 'Belangrijk is dat je niet alleen duurzame woningen bouwt, maar als stad een duidelijke stedenbouwkundige strategie hebt. Dat betekent dat je een "stad van korte wegen" moet bouwen, waarbij je te voet alle belangrijke bestemmingen kunt bereiken. Daarbij hebben we vervolgens een marktenconcept gebouwd. We hebben ingezet op kleine winkels, verspreid over de stad, en hebben de grote shoppingmalls in de wei verboden. Ook zorgden we voor goed openbaar vervoer via bussen en trams. 70 procent van de inwoners van Freiburg kan te voet naar een openbaarvervoershalte. Het leidt tot een intensief gebruik, waarbij 88 procent van de kosten van het openbaar vervoer wordt betaald uit de opbrengst van vervoerbewijzen. Dat is een gevolg van de stedenbouwkundige keuzes. Vervolgens hebben we een netwerk van voetgangers- en fietspaden aangelegd. We hebben 220 kilometer fietspad en 28 procent van alle vervoersbewegingen wordt op de fiets gedaan, waarbij in een gemiddelde Duitse stad 12 procent normaal is.'

HET RAPPORT: Freiburg combineert het karakter van een historische Zuid-Duitse stad aan de rand van het Zwarte Woud met een baanbrekende duurzame benadering, passend bij de 21ste eeuw. Dit resulteert in een unieke en onderscheidende stad. De aanpak van Freiburg is gebaseerd op een duidelijke ontwerp- en ontwikkelingsvisie, die individualiteit combineert met collectiviteit. Het resultaat is een stad die een sterke identiteit heeft, trots uitstraalt en zorg draagt voor het milieu.

Daseking: 'Na de Tweede Wereldoorlog was de centrale vraag: "Hoe bouw je steden weer op?". Er waren twee stromingen in de Bondsrepubliek. De eerste stroming vond dat we voor eens en voor altijd moesten afrekenen met het nationaal socialisme en dat we alle sporen moesten uitwissen van alles wat in de kelders van die gebouwen voor vreselijks was bedacht en uitgevoerd. Zij pleitten voor een moderne stedenbouw, naar de maatstaven van Charta van Athene, CIAM, Le Corbusier. De stad met zon, licht en functiescheiding. Dat zie je bijvoorbeeld in Hannover. Freiburg hoorde tot de andere stroming en vond dat het oude, vooroorlogse stratenpatroon in ere moest worden hersteld. Met nieuwe ideeën, maar behoedzaam. Onze toenmalige stadsbouwmeester, Joseph Schlippe, wilde met nieuwe ideeën in de oude traditie stappen. Hij heeft de oude structuur van de stad behouden en ook het principe uit de Middeleeuwen, waarbij elke kavel door een andere architect werd bebouwd. Als eenheid, maar heel divers. Dat uitgangspunt geldt nog steeds.'

HET RAPPORT: Freiburg biedt haar inwoners een hoge kwaliteit van leven. Voor bewoners en bezoekers van de stad is het een ontspannen en veilige plaats. Met een autovrije, historische binnenstad, toegankelijke buurten, een hoge kwaliteit van de openbare ruimte en het groen van het Zwarte Woud dat doorloopt tot in het hart van de stad.

Daseking: 'Wij zijn anders dan de Bondsrepubliek. Opvallend is bijvoorbeeld dat het gemiddeld inkomen in de stad lager is dan in het omliggende bondsland Baden-Württemberg, terwijl de kosten voor levensonderhoud hoger zijn. Mensen vinden de leefbaarheid blijkbaar zo belangrijk dat ze ervoor willen betalen. Je vindt in Freiburg ook geen gezinnen met drie auto's, geen mensen met bontjassen.'

HET RAPPORT: Freiburg is zeker een voorbeeld voor duurzame ontwikkeling. De vooruitstrevende aanpak trekt belangstelling uit de hele wereld en de stad wil de lessen die ze heeft geleerd in de afgelopen 30 jaar delen. We kunnen veel leren van Freiburg.

Daseking: 'De crux is dat je een paar mensen hebt die de beweging op gang brengen. Dat kunnen politici zijn, maar dat hoeft niet. Het maakt eigenlijk niet uit wie dat precies doet. Je hoeft daarbij niet in één keer de hele stad te veranderen; begin gewoon met kleine projecten, doe het stap voor stap.'